

Переклад – д-р Павел ЛЕВЧУК

Українські воєнні біженки: 2 роки в Польщі

Незабаром виповниться два роки з початку війни між росією та Україною. Конфлікт змусив мільйони українських громадян шукати притулку за межами країни. Частина воєнних біженців прибула до Польщі. Тож в рамках Міждисциплінарної лабораторії вивчення війни в Україні ми провели опитування, яке покаже, як біженці дають собі раду в нашій країні і чи інтегруються вони в польське суспільство. Це вже друге опитування, яке проводилося серед біженців від війни. Перше ми провели у квітні-травні 2022 року. На основі цього дослідження вийшла публікація під назвою «Воєнні біженці з України – життя в Польщі та плани на майбутнє» (omr.academicon.pl/wa/catalog/book/uchodzcyukraina). У цьому ж дослідженні ми вирішили опитувати лише жінок, оскільки саме вони становлять переважну більшість біженців у Польщі.

Демонстраційно-суспільні функції. У досліджуваному колективі жінок $\frac{3}{4}$ до війни мешкали у великих містах (понад 500 000) і лише 6% – у сільській місцевості. Більшість жінок-біженок приїхали з Київської, Харківської, Дніпропетровської областей. Середній вік – 44 роки. Майже половина респонденток – у віці 35-44 роки (46%). Більшість опитаних мають вищу освіту (83%). Жінки-біженки походять із сімей, які були фінансово забезпеченими до початку війни (65%).

Діти. Серед опитаних 66% перебувають у шлюбі, а 53% приїхали до Польщі самостійно з дітьми. З цих жінок 38% мають одну дитину, 29% – двох дітей. Більше половини дітей, які приїхали з матерями (58%), мають вік 10-18 років. 47% відвідують польську школу, 8% – онлайн українську школу, 27% – польську та українську школи, 18% – ніде не навчаються.

Володіння польською мовою. Серед респонденток 45% знають польську мову, кожна п'ята розуміє польську, але не розмовляє нею. Вивчали польську мову 81% респондентів. На сьогодні вони здебільшого навчаються на курсах, організованих фондами, асоціаціями (45%) та самостійно (27%). Важливо, що вони все ще вивчають польську мову (57%).

Побутові умови. Більшість опитаних жінок перебувають у Польщі рік і більше (73%). Більше половини (52%) ніколи не були в Польщі до міграції у воєнний час. $\frac{3}{4}$ проживають у Польщі у великих містах з населенням понад 500 000 мешканців. 66% живуть в орендованих квартирах або кімнатах.

Якість життя. Жінки-біженки найкраще оцінили за шкалою (від 1 до 5) стан безпеки за місцем проживання, міського транспорту та власної освіти. Найнижчі оцінки отримали оплата праці, матеріальне становище сім'ї та роботи, а також охорона здоров'я.

Взаємини з поляками. Більшість жінок-біженок вважають, що місцеве населення ставиться до них байдуже (43%) або тепло + дуже тепло (47%). На противагу цьому, респондентки оцінюють своє ставлення до місцевого населення як нейтральне (32%) і тепло + дуже тепло (64%). Існує чітка кореляція між оцінкою свого ставлення до поляків і ставлення поляків до жінок-біженок.

Аж 42% опитаних жінок вважають, що ставлення поляків до них погіршилося з моменту їхнього приїзду, $\frac{1}{3}$ не помітили жодних змін, $\frac{1}{3}$ було важко сформулювати думку з цього приводу.

Адаптаційні проблеми. Серед дітей жінок-біженок третина зазнала погіршення самопочуття і поведінки після прибуття до Польщі; приблизно така ж частка дітей, за словами їхніх матерів, покращила свою поведінку. Серед жінок 62% живуть у населеному пункті, куди вони прибули. Решта жінок-біженок змінили місце проживання. Більше половини респонденток не виїжджали в Україну з часу перебування в Польщі.

Найбільш обтяжливими проблемами для жінок-біженок є відсутність чітких планів на майбутнє (60%), розлука з родичами, які залишилися в Україні (60%), страх за життя сім'ї в Україні (41%), відсутність достатніх фінансових ресурсів для проживання (40%) та незнання польської мови (35%).

Робота. Серед респондентів 52% працювали. 16% не працювали через догляд за дитиною. Більшість жінок працювали в Польщі (63%), деякі працювали віддалено в Україні (23%) або в іншій країні (8%). Серед тих, хто працював, лише третина мала роботу, що відповідає їхній кваліфікації.

Серед тих, хто не працював, кожна четверта біженка активно шукала роботу, а 36% мали такий намір у найближчому майбутньому.

Відповідаючи на запитання про перешкоди на шляху до працевлаштування, вони переважно вказують на мовні проблеми (77%), низькооплачувану роботу (50%), невизнання диплому (41%), роботу, що не відповідає кваліфікації (38%).

Суспільні практики. У нинішньому місці проживання жінки-біженки найчастіше брали участь у мовних курсах (69%), культурних заходах (39%), групах підтримки (31%), інтеграції на робочому місці (28%) та волонтерстві (28%).

Психологічне здоров'я. Серед респондентів 44% можуть мати тривожний розлад за шкалою GAD-7. Депресивні симптоми, діагностовані за шкалою PHQ-9, були виявлені у 45% (помірна та помірно важка депресія). Високий рівень стресу за шкалою PSS-10 спостерігався у 58%. Психологічною допомогою користувалася третина респондентів. Важливо, що більшість опитаних жінок використовували активні стратегії подолання стресу (68%) або зверталися за порадою та допомогою до інших (41%). Стратегії, спрямовані на зміну емоцій шляхом зайняття себе чимось іншим, використовували 45%, кожна третя респондентка втішає себе тим, що може бути гірше, кожна четверта молиться, а кожна п'ята приймає заспокійливі засоби.

Найбільш виснажливими проблемами психічного здоров'я серед респондентів є неможливість планувати майбутнє (75%), невпевненість через незнання, коли закінчиться війна, відсутність контакту з родиною (51%) та відсутність роботи, що відповідає їхній кваліфікації (49%).

Підготувала Тетяна ДАНИЮЧЕНКО

Плани на майбутнє. 42% мають намір повернутися в Україну, 47% – залишитися в Польщі назавжди або на деякий час. Жінок-біженок також запитали, що змусило б їх повернутися в Україну. Найчастіше згадували закінчення війни (67%), припинення військових дій та авіаударів (43%), добре оплачувана робота в Україні (38%), ліквідація корупції (31%), любов до України (31%), вищий рівень життя в Україні (28%), бажання жити і розвиватися в Україні (27%).

Поверненню в Україну перешкоджає відсутність умов для безпечного проживання (80%), відсутність високооплачуваної роботи в Україні (32%), кращі умови життя в Польщі (19%) та наявність оплачуваної роботи (13%).

Що змінилося між 2022 та 2023 роками. Хоча дослідження не було панельним, його можна розглядати як приклад відстежувального дослідження, тобто опитування однієї і тієї ж групи населення в два моменти часу.

По-перше, жінок-біженок було важче залучити до участі в опитуванні, ніж роком раніше, що може бути пов'язано із втомою від опитування та браком часу, поганим психологічним станом.

По-друге, дослідження мало реплікаційну функцію і підтвердило основні параметри жінок-біженок, які прибувають до Польщі, з точки зору статусу, місця проживання, освіти. Як і в першому дослідженні, ми мали у вибірці переважно представниць українського середнього класу.

По-третє, помітні форми інтеграції в польське суспільство. Більше жінок-біженок розмовляють польською мовою, переважна більшість проживає в орендованому житлі, частіше мають роботу і частіше мають намір залишитися в Польщі.

По-четверте, очевидними є порушення психічного здоров'я і добробуту жінок-біженок, що підтверджується проведеною діагностикою (у першому дослідженні $\frac{3}{4}$ мали симптоми ПТСР, виміряні за шкалою RHS-15). З одного боку, це наслідки травми війни, а з іншого – відсутність можливостей планування, життя в такому «міжчассі» та проблеми, які виникають через поточну життєву ситуацію, мають негативний вплив.

Зрештою, можна зробити висновок, що серед спільноти біженців виникає поділ на дві групи. Одна група залишиться в Польщі до кінця війни, розглядаючи своє перебування тут як своєрідний «зал очікування». З цієї групи діти не ходять до польських шкіл, не всі матері працюють, вчать мову або думають про своє майбутнє в Польщі. Коли війна закінчиться, вони повернуться до своєї країни.

Друга група інтегрується в польське суспільство. У цій групі жінок є знання мови, подальша мовна освіта, працевлаштування, відправлення дітей до польських шкіл і бажання залишитися в Польщі.

Методологічна примітка. Дослідження проводилося за допомогою методології CAWI – онлайн-опитування. Вибірка для дослідження була випадковою. Дослідження проводилося наприкінці жовтня – на початку листопада 2023 року. Для аналізу було відібрано 466 опитувань. Респонденти були рекрутовані шляхом надсилання опитування учасникам мовних курсів, учасникам інтеграційних занять, що проводяться різними асоціаціями, а також шляхом розміщення опитування в соціальних мережах для українців по всій Польщі. Опитувальник також був розміщений на порталі «Сестри» для українських жінок.

Окрім керівника проекту, д-ра габ. Пйотра Длугоша з Університету Комісії Національної Освіти у Кракові, до складу дослідницької групи також увійшла д-р Домініка Іздебська-Длугош із Ягеллонського університету. ●

Втрата Авдіївки. 17 лютого головнокомандувач ЗСУ Олександр Сирський повідомив про виведення українських підрозділів з Авдіївки. росіяни намагалися взяти це місто ще з жовтня минулого року, там тривали важкі бої, «м'ясорубка», схожа на утримування міста Бахмут. Останнім часом Авдіївка перебувала у напівоточенні, війська рф посилили тиск, відрізали шляхи постачання і українські війська відійшли на задалегідь підготовлені позиції. Відхід прикривала одна з найбільш досвідчених бригад – 3-тя штурмова.

Президент США Джо Байден заявив, що українські військові були змушені вийти з Авдіївки через нестачу боеприпасів та скорочення їхніх запасів. Він наголосив, що це трапилося внаслідок бездіяльності Конгресу і призвело до перших помітних успіхів росії за кілька місяців.

Інститут вивчення війни (ISW) помічає, що з початку 2023 року російські збройні сили поступово збільшили використання плануючих бомб. В Авдіївці вони їх вперше застосували масово для забезпечення підтримки з повітря наступаючим піхотним військам. Речник однієї з українських бригад заявив, що 16 лютого російські сили випустили 60 плануючих бомб КАБ по українських позиціях в Авдіївці. А український військовий, який діє в цьому районі, зазначає, що російські війська випустили до 500 плануючих бомб по Авдіївці за останні дні.

Противник втратив понад 1500 загиблими, понад 3500 пораненими та понад 20 одиниць бронетехніки. Президент України Володимир Зеленський повідомив, що у росії втрати в Авдіївці більші у сім разів, ніж в Україні.

«Авдіївку ми все одно повернемо», – підкреслює голворком Сирський.

Мюнхенська конференція. У Німеччині 16-18 лютого пройшла 60-та Мюнхенська безпекова конференція. Вона зібрала близько 150 політиків з усього світу, аби обговорити глобальні загрози, зокрема збройні конфлікти. Війна в Україні стала топовою темою заходу. На події виступив і президент Володимир Зеленський, він в черговий раз закликав лідерів об'єднатися на підтримку України проти загрози з боку росії. «Зло ніколи не переможе, якщо сили добра об'єднані і діють разом», – сказав він.

Серед досягнень – були підписані безпекові угоди з Німеччиною та Францією (третя умова була підписана раніше з Великобританією). Вони розраховані на 10-річний термін для підтримки України грошима, зброєю, можливістю реконструкції до часу її вступу до НАТО та ЄС. Подібні угоди очікуються й від інших західних країн. Також Зеленський повідомив, що на конференції в Мюнхені було домовлено про оборонні пакети з кількома державами.

Відповідно до домовленостей, у 2022-2023 роках Британія надала Україні відповідно 2,7 та 2,7 млрд євро, Німеччина – 1,7 та 5 млрд євро, Франція – 1,7 та 2,1 млрд євро. У 2024 році заявлена наступна підтримка: Британія – 3 млрд євро, Німеччина – 7,1 млрд євро, Франція – 3 млрд євро.